

Frimodige ytringer i forbindelse med Landskonferansen for pensjonistuniversiteter i Lørenskog (LK08) 13/9-08

Innledning.

I tilknytning til dette arrangementet er det som medlem av plankomiteen for LK08 naturlig å gjøre seg refleksjoner om bla. hva U3A i Norge kan ha av felles oppgaver/temaer som *berettiger* landskonferanser. LPU har som slagord: "Aktive pensjonister slår gnister". Underforstått, betyr vel *det* å leve opp til slagordet er et sundhetstegn for organisasjonen LPU. Den første delen av dette notatet er fremkommet som samarbeid med 3 andre medlemmer av Plankomiteen for LK08. Innledningsvis, med pingvinbilde og tilhørende tekst, må sees i sammenheng med tittelen på hovedforedraget på konferansen:

Kan vår syke jord helbredes....

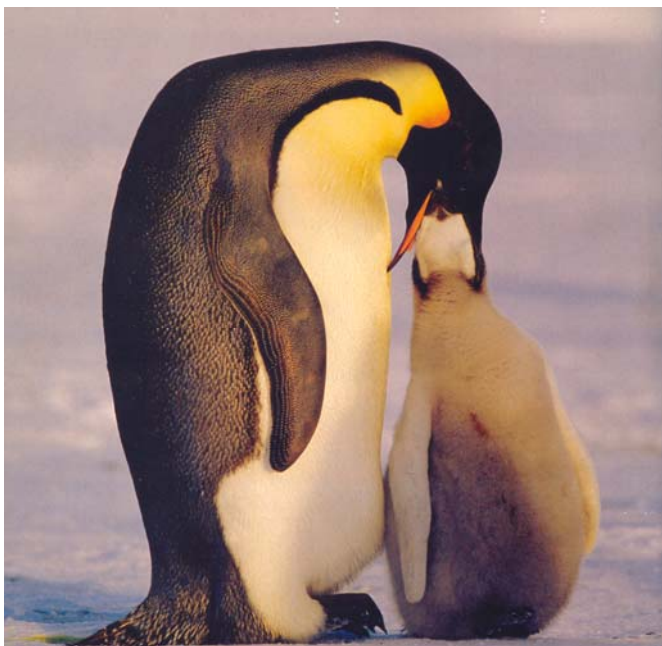
Tittelen på denne delen er "Mer enn seniorsandkasse". Intensjonene med det er å vise at et pensjonistuniversitet har samfunnsengasjement, dvs. at D3A-resursen blir utnyttet. For å vise at man mener noe med "å komme ut av Seniorsandkassa", må man konkret ha noen ideer om temaer og oppgaver.

Derfor er den siste delen av ytringene viet ideer om miljø og klima som vi U3A-ere kan ha av felles interesse. Avslutningen er litt miljø/klimatrim med energienheten 1 kWh..

Hovedhensikten med ytringene er et forsøk på å anspore til bruk av den viktige formålsparagrafen for U3A: *Aktivere til egeninnsats*. Men det er også min mening at det ikke kan skade med en uroskråke som ønsker å meddele noe utenom den formelle dagsordenen på LK08. Underforstått, jeg mener det trengs "nogo attåt". Vi i D3A blir ikke tatt altfor høytidelig av den yrkesaktive delen av befolkningen, og da bør vi ha noe å fare med.

Jeg er takknemlig for at LPU-styret lar meg i egen regi sørge for at disse ytringene kommer på nettet.

Mer enn en seniorsandkasse!

Med dette bildet som referanse for et fullverdig liv i et barskt klima på jorda - *hvor intet går til spille* - gjør man seg refleksjoner om hvordan vi mennesker har tatt oss til rette.

LPU – som andre pensjonistuniversiteter (U3A) har et overordnet mål, det å være samfunnsgagnlig. Organisasjoner/institusjoner med ordet *universitet/akademi* i navnet krever, mer uttalt enn

andre foreninger, at de må sørge for kunnskapsspredning og ikke minst vedlikehold av kunnskapstørsten blant medlemmene.

Hva ønsker vi at LK08 skal bli husket for?

Konferansens tema favner vidt. Vi vil fokusere på hva som skjer med hele det globale livsmiljø og la oss utfordre på en positiv og konkret måte.

Evig vekst på en begrenset klode medfører kollaps

(Prof. Arne Johan Vetlesens utsagn i debattartikkel i Aftenposten 10/9-07)

Hvorfor skal vi som tilhører 3A være tidlig ute med klimavern (KV)?

Det er sagt at vi i dagens 3A er den første generasjonen som tungt har bidratt til menneskeskapt klimaendring, men vi er den siste generasjonen som ikke må lide for det.

- Ingen annen generasjon burde ha bedre forutsetninger til KV enn vi i 3A. Mange av oss har opplevd 2. verdenskrig, rasjonering og langt mer

nøkterne levekår enn i dagens Norge - og ikke minst begrensede utfluktmuligheter.

- Vi bør ha innsikt i å **skape livsinnhold** på den breddegraden vi tilhører uten å reise halve jorda rundt for å få mening i tilværelsen.
- Vi ønsker å vise våre barn og barnebarn en ansvarlig livsstil. Hvordan kan vi det, hvis vi ikke demper vårt overforbruk?

Vi i U3A vil være samfunnsengasjerte.

1) Omfattende kildesortering

I Basel, grensebyen mellom Tyskland og Sveits, er det ingen som går med plastbæreposer. Det er ikke dannet. Slik har det vært i årtier. Vi i U3A vil også sortere søppel og unngå å bruke plastposer. Vi vil bruke *handlenett* og papiremballasje som brytes raskt ned i naturen.

Vi vil at politikerne i våre kommuner sørger for å forby plastposer og at vi får omfattende kildesortering. I tilknytning til Lørenskog kommunes 100 års jubileum vil LPU at det gjennomføres et slikt miljøløft.

2) Sommertid (ST) hele året.

Benjamin Franklin var den første som kom på ideen om sommertid i 1784. Først i 1916 ble dette gjennomført i en rekke land i Europa, bla Norge. Tanken var å utnytte dagslyset 1 time lenger. Under deler av andre verdenskrig benyttet USA ST hele året. I USA er det nå ST nesten 8 måneder, dvs. 3-4 uker lenger enn i Europa.

Noen argumenter for sommertid hele året:

- Forskning ved Universitetet i Cambridge har høsten 2007 kommet til at sommertid hele året vil gi målbart mindre energiforbruk og dermed lavere CO₂-utslipp.
- Det virker negativt psykisk på mange på våre breddegrader når det er slutt på sommertiden om høsten og omvendt oppbyggende ved innføring om våren.

Vi i U3A vil at Nordisk Råd, EU og Russland går inn for sommertid hele året.

En av U3As formålsparagrafer er:

Aktivere medlemmer til egeninnsats.

1. *Kunnskap skal føre til engasjement og gi inspirasjon til å bruke våre livserfaringer og vårt miljø slik at vi med en ansvarlig livsstil har et godt livsinnhold uten å overforbruke våre felles ressurser. Vi vil med vår oppførsel og våre handlinger være gode forbilder for våre barn og barnebarn.*
2. *Et levd liv bør tas vare på og formidles til våre etterkommere. Å skrive om livet vårt eller spesielle opplevelser, kan gjøre oss bevisste på minner og egne livserfaringer og verdien av disse. Dette kan formidles til barn og barnebarn og være til glede, inspirasjon og hjelp for oss alle til å velge en mindre energisløsende livsstil.*

Ideer om miljø og klima som vi U3A-ere kan ha av felles interesse.

1) Grunnleggende livredning (GL)

Norsk Luftambulansse har tatt grep om GL i mange år. De har således som mål å gi **det** til 300.000 i den andre enden av alderskalaen, dvs til skolebarna. Vi blir minnet på at eldrebolegen allerede er under veis. Var det en ide, siden det er så mange spreke seniorer og at mange liv kan reddes også i vår aldersgruppe, at U3A-ere tilbys GL-opplæring gjennom kurs i NLA? Det må da være positivt om vi kommer Stortinget/ helse- og omsorg departementet i forkjøpet med en slik anmodning. Det er naturlig å tro at når det blir satt tall på den belastning hva f.eks hva de ca 15000 årlige hjerneslagrammede og de 60-70000 med senvirkninger koster samfunnet i året, er det grunn til å tro at også vi i D3A er ønsket på GL-banen. Sagt på en annen måte: Vi i U3A Norge må anmode Helsedepartementet om et landsomfattende prosjekt hvor denne enorme belastningen på alle hold kvantifiseres. Når vi besøker slike pasienter på rehabiliteringshjem og ser på hvor fortvilet disse ofrene er fordi de er blitt fysisk hjelpeløse fordi det har tatt for lang tid før de fikk GL og legehjelp, så føler man: If! Det må være stort å kunne bidra til en slik redningsdåd.

2) Vanskelig å lese pga manglende fargekontrast

I de siste årene har det vært en motesak ikke bare innen reklamebransjen, men også på opplysningsskilt, å dempe fargekontrastene slik at det blir vanskelig å lese, spesielt for oss som har levd en stund. Det viste bilde er eksempel på uheldig manglende

fargekontrast på husalarmtavle hvor man skal taste inn riktig kode.
Feiltasting av huseier medfører kjedelig og unødig kontakt med alarmselskapet.

Oppgave for U3A-ene i Norge: Varsle rette departement med vidtgående anmodning til alle som vhja. tekst har et budskap de ønsker å meddele:
Fargekontrasten mellom tekst og bakgrunn må være slik at det blir leselig, også for seniorer. Reklamebransjen har i så måte noe å lære av internasjonal trafikkskilting.

Vi i U3A burde for øvrig alliere oss med de fargeblinde (FarmasiForbundet).

3) Ta vare på levd liv

Skriv om livet ditt, - eller spredte opplevelser som kan være av interesse for dine etterkommere.

Hva er hensikten med å skrive?

Aktivere medlemmer til egeninnsats

Nedenstående er intervju med en U3A-er i LPU som har passert ¾-sekelet og som har skrevet om levd liv.

- 1) Hva slags utdanning har du?
- 2) Hadde du skrevet om livet uten PC?
- 3) Var det et ønske fra barn/barnebarn om at du skriver om livet ditt, eller spurte du dem om de var interessert?
- 4) Hvor fikk du ideen fra?
- 5) Er det spesielle opplevelser fra barndommen som initierte skrivelysten, eller er det generell meddelelsestrang?
- 6) Er det noe spesielt du ønsker å få meddelt b/bb?
- 7) Har du tenkt å få med bilder?

Svar:

1 På grunn av omstendighetene måtte jeg jobbe om dagen, men tok toårig aftenskole på Oslo Komm. handelsskole like etter krigen. I 1970 tok jeg ungdomskolen på voksenopplæring på 1 år.

2 Det er jeg ikke sikker på, men det er jo mye lettere. En kan jo rette opp og legge til når en kommer på noe nytt.

3 Nei, jeg har ikke snakket så mye om det .

4 Først ville jeg bare se hvor mye jeg husket fra jeg var liten, Men så har jeg tenkt at det kanskje vil være litt interessant for etterkommerne.

5 Det er klart at på grunn av at jeg mistet min far som fireåring og at det var dårlige tider i tredeårene, gjorde livet mitt litt annerledes.

6 Det jeg ønsker å fortelle mine etterkommere er hvordan vi hadde det den gang. Kanskje de vil forstå hvor godt de har det. Mine barn har fått studere og gå de skoler de har hatt lyst til. De har alle materielle goder, fine jobber osv. Men jeg vet ikke om de forstår hvor heldige de har vært.

7 Det kunne vært fint, men jeg må lære meg hvordan jeg skal gjøre det først

4) «Klimatrimming» av U3A-ere.

Søkelyset på klima via energienheten 1 kWh

Vi får daglig høre via media at for å berge klimaet, må vi redusere energiforbruket og dermed CO₂-utslippene. I Norge bruker vi ca. 50 % av energien i form av elektrisk strøm. Derfor er det naturlig å se litt på energienheten 1 kWh i forskjellige utgaver. Nedenfor er det listet opp noen spørsmålsvarianter for energiforbruk som tilsvarer 1 kWh.

- 1) Hvor lenge må en vanlig elektrisk motorvarmer på 500W til forbrenningsmotor være tilkopleet bilen for å forbruke 1 kWh (1, 2 eller 3 timer)?
- 2) Hvor langt kan man max kjøre en personbil (inkludert E-bil) i 60 km/h med vekt 1200kg på horisontal asfaltert vei ved forbruk av 1kWh til fremdrift? (1, 5 eller 10km?)
- 3) Vi forutsetter at det koster ca 1 kr å lade en El-bil med energimengden 1kWh fra nettet. Men hva koster det hvis man lader batteriet på en hybridbil ved å hente ladeenergien fra generatoren tilkopleet forbrenningsmotoren? (Med hybridbil menes en bil som både har forbrennings- og batteridrevet motor). (2, 3 eller 6 kr/kWh?)
- 4) Hvor mye bensin må det forbrukes på en moderne personbil med 1,5 liters motor for å få fram 1 kWh til fremdriftsenergi? (0,1, 0,3 eller 0,6 liter bensin?)
- 5) Hvor mange liter vann kan man koke opp med energimengden 1kWh fra 10 °C når man ser bort fra varmetap til omgivelsene? (9,5 16,5 eller 21,5 liter?)
- 6) Hvor lenge kan man dusje med sparedusj for å forbruke 1kWh? Det forutsettes et vannforbruk på 6 liter/min og en vannoppvarming på 35°C. (svar: 1, 2 eller 4 min)
- 7) Hvor mange kWh blir det for en antatt gjennomsnittfamilie med 1000 slike dusjer i året? (Svar: 500, 1000 eller 3000kWh?)

Svar på klimatrimmen: 1): 2 timer. 2): 10 km. 3) 6 kr, 4) 0,6 liter, 5) 9.5 liter, 6) 4 minutter, 7) 1000 kWh.

5) Nødvendig elektrisitetsenergi til alle personbiler i Norge dersom de var Elbiler

Antall personbiler: ca N=2,5 millioner

Antatt gjennomsnittlig kjørelengde L= 15000km/år?

Gjennomsnitt forbruk pr km: e=0,2kWh/km

$$E_{\text{elbil}} = e * L * N = 0,2 * 15000 * 2.500.000 = 7.500.000.000 = 7,5 \text{ Milliarder kWh/år}$$

Årsproduksjonen av elkraft til fastlands-Norge, hvorav mer enn 95%, er fornybar vannkraft.

$E_{\text{TotNorge}} = 120 \text{ milliarder kWh}$

Andel av i %: $p = E_{\text{elbil}} / E_{\text{TotNorge}} = 6,3 \%$

Kommentar: Pga batterikapasitet er Elbilen foreløpig begrenset til ca.18 mil for 2 seters bil. Men småkjøring som handletur er desidert mest utslipsrik med forbrenningsmotor og katalysatoren er ikke i funksjon før etter minst 3 kilometers kjøretur. Ex statsminister Gøran Person hevder at vi i Norge må bruke elektisitetsproduksjon til Elbiler i stedet for til boligoppvarming. Selv om alle personbiler var Elbiler, ville det bare "stjele" ca 1/4-parten av elektrisk panelboligoppvarmingen.

6) Hvor stor andel av vår CO₂-utslipp på ca M_{total}= 50 millioner tonn kommer fra personbiler?

Regner gjennomsnittutslipp: m=0,2 kg CO₂/km

Antall personbiler: ca N=2,5 millioner

Antatt gjennomsnittlig kjørelengde L= 15000km/år?

Totalt CO₂-utslipp fra personbiler med forbrenningsmotor:

$$M_{CO_2} = m \cdot N \cdot L = 0,2 \cdot 2.500.000 \cdot 15000 = 7.5 \text{ Millioner tonn CO}_2$$

Andel av totalutslipp: $M_{CO_2} / M_{total} = 7,5/50 = 15\%$

Høvik 21/8-2008

Arne Bjørnsgaard
(LPU-medlem)